

ОСТАННІ НОВИНИ

- 12.28** Закон про мито на декоративній каміні, дас полегших розвинути переробки та створення нових робочих місць — експерти
- 12.24** Союз проти України: Китай так само готує розслідування
- 12.19** Зірка культового «Діванна» померла у 35 років: що стало причиною смерті найкращої танцівниці диванки у світі
- 12.12** Затримано корупційного ударів розсіяв по Дніпро
- 12.05** «Після 2022 року в по-іншому подивися на історію України», — зірка серіалу «Григорі Кошка Висоцько» Артем Пільондер
- 11.09** Дешево та сурдито: п'ять видод від використання борошна на горі
- 11.04** За 15 кілометрів від Кремля: -

«Щоб бачили ціну своїй байдужості»: німецьких військовополонених і нацистів змусили дістати з ям тіла закатованих в'язнів концтабору й поховати

Лариса КРУПІНА, «ФАКТИ»

Наприкінці Другої світової війни гітлерівській Німеччині катастрофічно бракувало пального для танків і літаків, і нацисти гарячково шукали вихід. У Швабських Альпах геологи знайшли достатні запаси сланцю Posidonia, придатного для переробки на синтетичне паливо. Терміново почали розробку сланцевої нафти. Так виник проєкт «Операція «Пустеля» (Unternehmen Wüste).

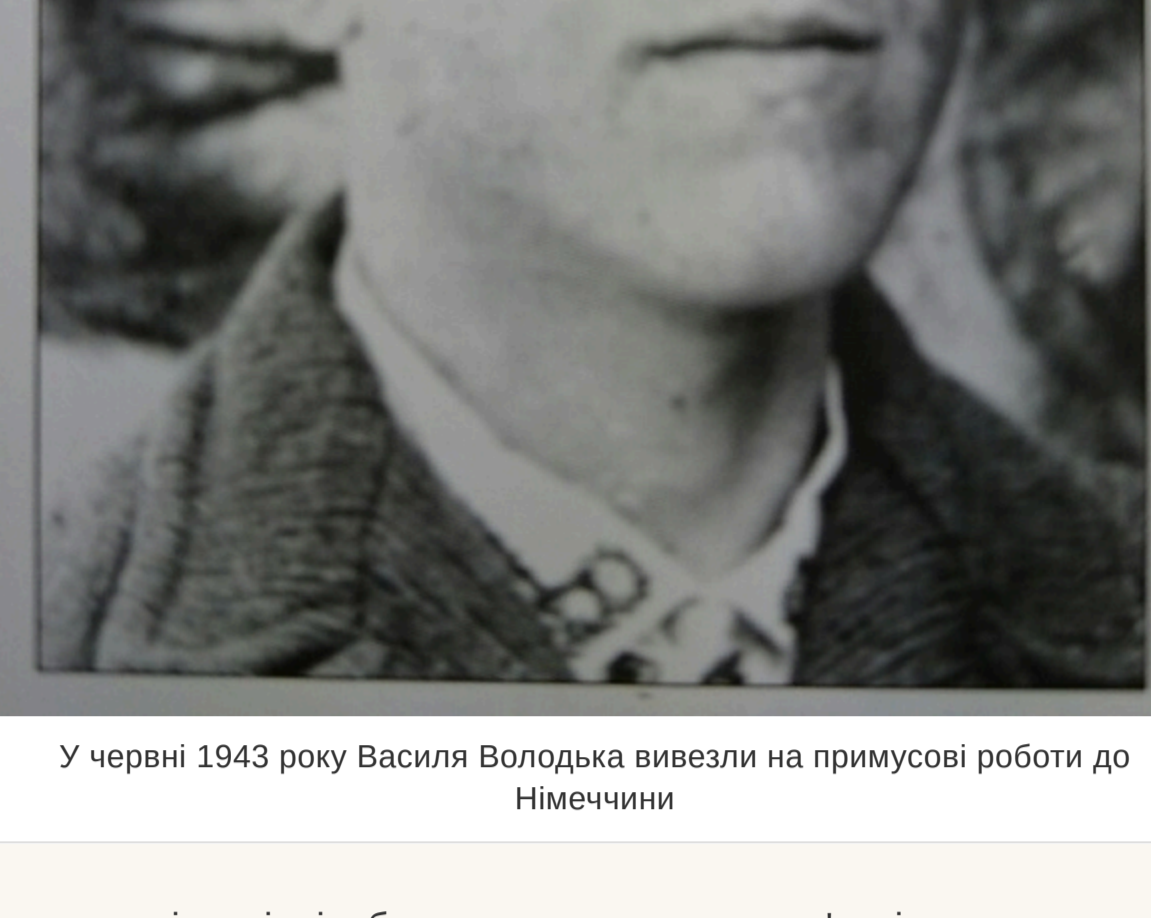
Це було кодовою назвою промислового комплексу з десяти заводів, які стали зводити з вересня 1944 року в німецькій землі Баден-Вюртемберг, урядже залізничної лінії Тюрбінген — Балінген — Ротвайль, Воскресенські заводи охорони нацистської партії (СС) і особисто Герман Герінг брали участь у проєкті. На будівництво дали два-чотири місяці. Крім хіміків, техніків, інженерів і будівельників, на кожному будмайданчику не вистачало ще близько 500 робітників. Вихід знаходилися історією, унікальною природою та архітектурою, які надихали художників і поетів, стали швидко організовувати новенькі концтабори. А що? Одне іншому не завважав.

«В гестапівській тормі Neue Brettm жертву вибирали довільно й топили у ставку»

До одного з таких таборів масштабного пального проєкту «Операція «Пустеля» і потрапив Василь Володько з села Широка Долина Полтавської області. В Червоно армію дрібенького (160 см зросту) Василя не взяли, а евакуювати не встигли. І 17-річний хлопчець разом з іншими комсомольцями став підлітком розклеювати антифашистські листівки та плакати на території окупованої з жовтня 1941 року Полтавщини. Його затримали та відправили на примусові роботи до Німеччини, на вугільні шахти в Сварбрюккен.

У травні 1944 року Вася утік з робочого табору. Його схопили й кинули в одну з найпопулярніших в'язниць Neue Brettm, в тій самій землі Сварланд. Це була «розширена польцейська торма» для чоловіків і жінок, де «визбували покарання» борці з нацизмом, французькі бранці, громадяни Радянського Союзу та Польщі, яких пригнали на примусові роботи, військовополонених різних країн.

— Мене помістили в «стоячий бункер» розміром 50 см х 60 см і висотою два метри, — згадував Василь Володько. — Ні їжі, ні води, ні повітря, ні туалету. Випорожнювалися під себе. Багато хто божеволів. І навіть якщо ти не помираєш у «стоячому бункері», далі в тебе був шанс зробити це біля табірною ставка-резервуара для засіння пожежі.

У червні 1943 року Василя Володька вивезли на примусові роботи до Німеччини

Улюбленою розвагою гітлерівців було годинами ганяти в'язнів навколо ставка, навісивши на них мішки з цеглою, змушувачи стрибати «по-жаб'ячому». Тих, хто падав, били шлангами або кийками та топтували чобітьми в багнюку, ламаючи хребці. Хтось з ув'язнених мав померти. Якщо він залишався живи, жертву обирали довільно й топили у ставку. Якщо жердяний в останній відчайдушній спробі випірнав з води, його били дерев'яною жердяною по голові.

Читайте також: У росії виявили табір, де полонених українців «перевиховують» тортурами

2004 року у своїй доповіді керівник Державного центру політичної просвіти землі Саар доктор Бурхад Йеллоннек писав:

«78-річний українець Василь Володько, колишній бранець, котрий пережив ці трагічні події, за слобами репортера, який випадково його зустрів на території табору (жертв нацизму запрошували до Німеччини на меморіальні заходи. — Авт.), не міг пригадати ні ідеальні на іншому боці вулиці, ні існування жіночого табору, але коли він дійшов до Löscheich (ставка для засіння пожежі), то присів навпочіпки, схватив руки за голову та зробив кілька стрибків уперед. За який мить він здався правничому розкладанню...»

«Коли в концтаборі когось страчували, усіх нас виганяли з бараків дивитися на агонію повисених»

Гестапівська в'язниця Neue Brettm, де українців багато років по тому вразив своєю розповіддю німецького репортера, був другим місцем його ув'язнення після робочого табору в Сварланді. Третім став штрафний табір Францйлер-Штрутгоф, за 50 кілометрів від Страсбурга. Це був єдиний табір Франції нацистський концентраційний табір, найізоляційший у Європі того рейху.

— У Нацвайлер стояли дві шибеніці. Коли когось страчували, всіх нас виганяли з бараків і ми мали дивитися на агонію повисених, і засвоювали урок, що з нами теж так буде, якщо щось зробимо не те, — згадував колишній в'язень.

Щоб будівництво паливних заводів для проєкту «Операція «Пустеля» і робота на них йшла швидше, у Німеччині, на землі Баден-Вюртемберг, побудували філії Нацвайлера: Шомберг, Шорцінген, Даутмерген, Цепфенхан та інші, загальною сім таборів.

— Янось, ми втручували майданчики, щоб встановлювати обладнання для виробництва ракет «Фау», — розповідав Василь Павлович журналістам. — Робота по колію у воді. Негзи опухли. Відірвалися рани. Два тижні відлежав в лікарні, приміщенні для непрацездатних, де практично нас не лікували, але дозволяли не працювати. Потім нова робота — добувати зоржоні сланці. Ми дробили їх, піддавали термічному розкладанню і так добували палне для танків і літаків.

Одного разу хлопчець протримомів і його з Нацвайлера відправили працювати на кухню у філію — концтабір Шомберг. Ледь одужав — знову повернули на фабрику з виробництва пального.

Перші шість місяців концтабором Шомберг командував Йозеф С'юз на прізвисьмо Шак-Зак — через його різку уривчасту манеру говорити. В'язнів Зак-Зак називав «чумними шак-шакми на здорових тілах німецького народу». І ставився до них відповідно. Від голоду, холоду, хвороб і терору в таборі загинуло понад 300 ув'язнених, точну кількість з'ясувати сьогодні неможливо. Решта в'язнів «Пустеля» були антропи на острівках. Пізніше націоналістичні соціалісти визнали проєкт «Операція «Пустеля» неефективним і нерентабельним. Загублені життя ув'язнених втрачати не вважалися.

З табору Шомберг у жовтні 1944 року виснаженого, хворого Василя Володька відправили в Дахау.

Це був найстаріший концтабір нацистської Німеччини, який розпочав безперервну роботу з 1933 року, і де з 200 000 в'язнів загинули 41.5 тисячі осіб. Кажуть, на виборах 1933 року майже все населення Дахау, місцевча неодавді від Веймара, проголосувало проти Гітлера. Фюрер затамував злість і, прийшовши до влади, віддав наказ побудувати поруч із містом табір смерті так, щоб жителі постійно відчували запах спалених тіл і бачили дим крематорію.

— У Дахау люди не витримували тортур. — згадував Василь Павлович. — Кидалися на дні під ступами, висипалися в бараків. Це вважалося не так страшно, як медичні експерименти. Наприклад, людину занурювали у крижаний ванну, не даючи їй виллестися, і практично потопельника в останню мить висмикували з води й клали поміж двох ув'язнених жінок, які, за задумом «експериментаторів», мали своїми тілами відірапати труп. Оживе чи ні?

«У Дахау в баракі, розрахованому на 500 місць, жили 2000 осіб»

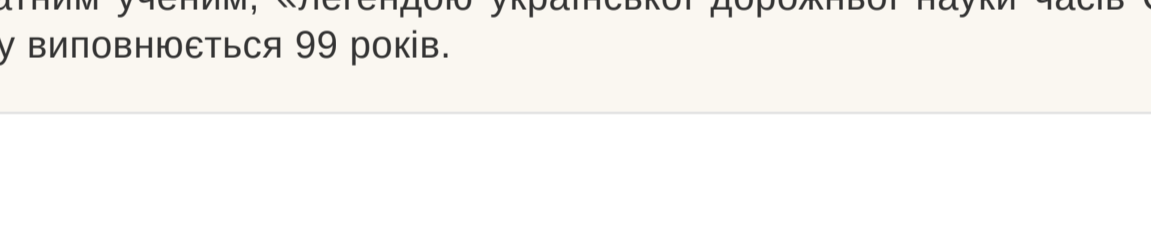
— У Дахау мене визнали непридатним до роботи, — згадував український бранець. — Відправили в карантинний блок очікувати своєї черги в крематорій. Але почалася епідемія тифу. Через три дні померло понад тисячу ув'язнених. Це вважалося не так страшно, як медичні експерименти. Наприклад, людину занурювали у крижаний ванну, не даючи їй виллестися, і практично потопельника в останню мить висмикували з води й клали поміж двох ув'язнених жінок, які, за задумом «експериментаторів», мали своїми тілами відірапати труп. Оживе чи ні?

Наприкінці війни гітлерівці, намагачись приховати сліди своїх злочинів, за три дні до визволення табору вивезли ув'язнених. 26 квітня 1945 року, погнавши в'язнів Дахау на «Марш смерті», переміщаючи їх до табору у середині Німеччини. 7000 людей, на останньому подиху, рухалися на південь, до озера Тегернзеє. Проїти треба було 80 кілометрів.

— Нас вели під охороною з собаками, — розповідав Василь Павлович журналістам. - Сим тисяч скелетів, обтяжених шкорою. Ми не їли, пили з калюж. Під час «Маршу смерті» охоронець крикнув: «Ауштенкі!» («Встають»). Він було вже опустив приклад мени на голову, але в цей момент із вертки будинку вибуло німецькі двачкачі. Зупинилися як уколани та стали на нас дивитися. Це мене артувало: він не став убивати прої дитих. Вийшовся і пішов далі, а в втрапився вогонь... Не знаю, скільки так проїхали. А 1 травня мене підірвали американські солдати.

Я не померти базало разів: і в Neue Brettm, і в Нацвайлер-Штрутгоф, і в таборах Кокем-Буттліт, Шомберг або Дахау... Але вжив. Коли у мене після перебуття до Радянського Союзу люди в «орванках» почали залутувати: «Я ж так виживло?», я відповів: «Сам не знаю». Але лікувався ще довго: хворе серце, ноги, кричав ночами...

Після війни Василь Павлович працював телею. Закінчив Полтавський педагогічний, а коли зрозумів, що це не його, пішов у Львівський політехнічний на спеціальність «Автоматичний». Одружився, народилася донька. Будував дороги по всьому Радянському Союзу, захистив дисертацію. Занявтемував 15 винаходів і 30 наукових праць. Став автором книги «Використання відходів виробництва полімерів у додержавному будівництві» (1967 рік).

Шість концтаборів не зламали колишнього в'язня Володимира Володька

З 1968 до 1999 року працював у «ДерждорНД» завідувачем лабораторії, заввідділом будівництва доріг з промислових відходів, провідним науковим співробітником.

«ДерждорНД», головна науково-дослідна установа України з питань будівництва, ремонту та утримання автомобільних та залізничних транспортних споруд, на своєму сайті називає Василя Володька видатним ученим, «освітяни української дорожньої науки часів СРСР». У жовтні 2023 року йому виповнюється 99 років.

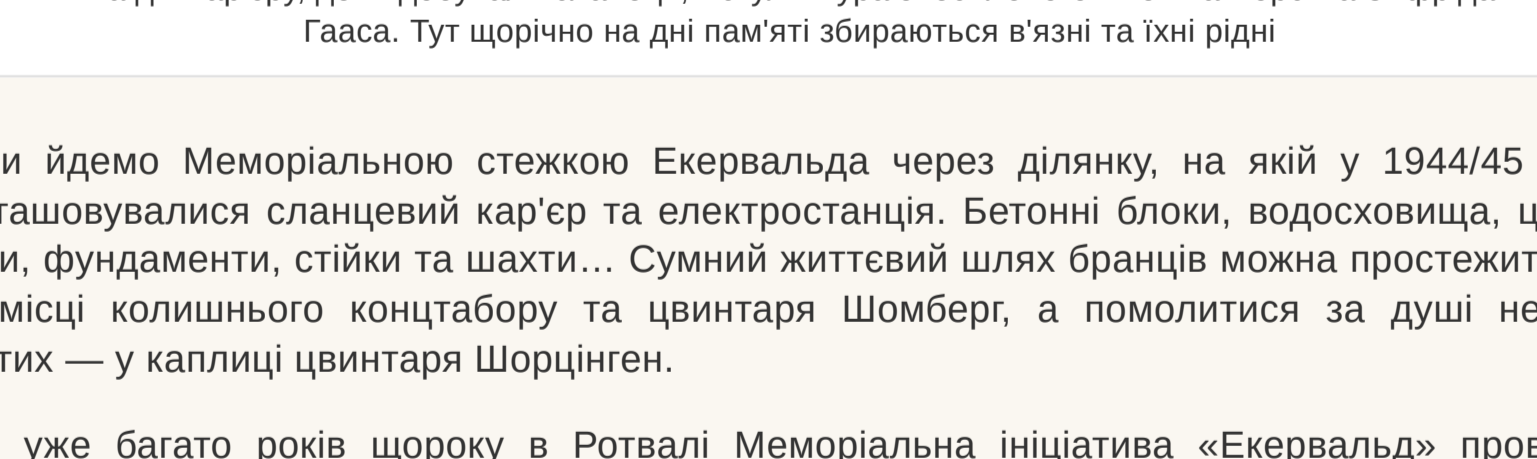
Колішньому в'язню зараз 99 років

Читайте також: У Києві відкрилась виставка про те, як окупанти майже місяць примали у підвалі ціле село

Німецькі військовополонені та члени нацистської партії розкривали могили закатованих в'язнів і укладали останки в труни

Тринадцять років після покінчення розмовувалася: німці бажалими ворухити ганебні сторінки своєї історії. У 1950-х роках у землі Баден-Вюртемберг, на місці колишніх сланцевих кар'єрів і фабрик, були посажені ліси. І нічні заводських приміщень зникли з поля зору. Здавалося, зникне й і пам'ять. Але на хвилі руху прихильників миру в 1980-х роках почали з'являтися регіональні ініціативи зі створення пам'ятників на місцях масових страт і жорстокого терору ув'язнених під час Другої світової війни. Це стало початком критичного осмислення нацистського минулого Німеччини.

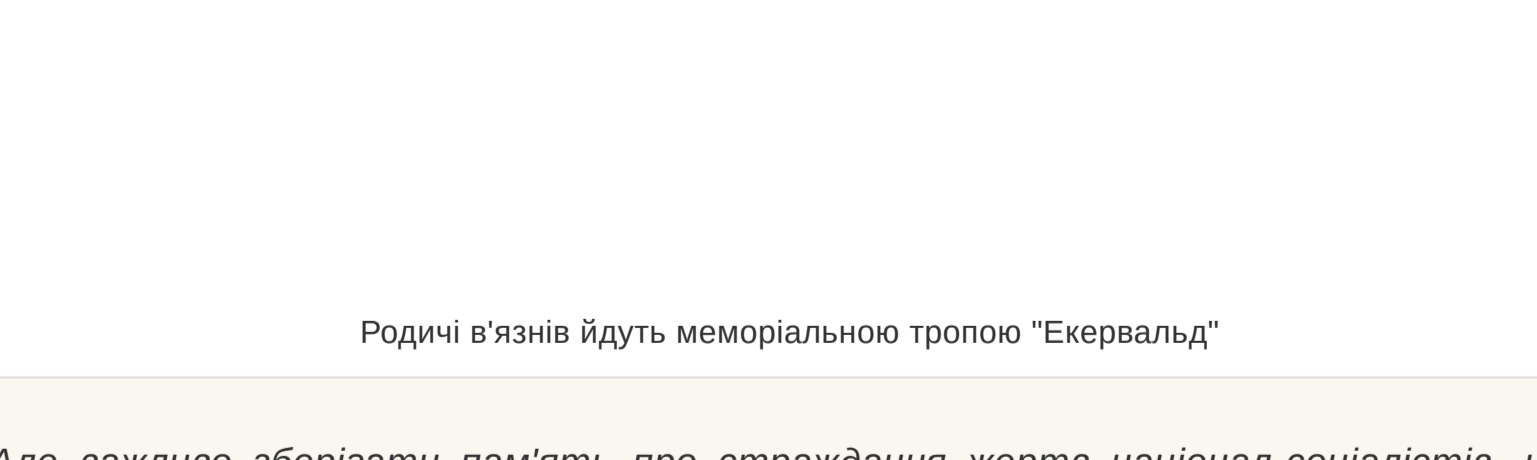
5 травня 1985 року така ініціатива з'явилася і в Ротвайлі, за підтримки філії муніципальної ради Ротвайля, разом із нею вступили у результати було організовано меморіальний комплекс у пам'ять про колишніх в'язнів концтаборів Шорцінген, Даутмерген і Шомберг. У квітні 1989 року меморіал відкрили. А 2005 року на пам'ятні заходи, куди було запрошено колишніх в'язнів з Польщі, колишній Юліус, Швайярд, Агусті, Локсесбургу, України, Угорщини, Німеччини, приїхав і Василь Павлович Володько, тепер уже відомий учений-випадник, якому пощастило вжити після шести німецьких таборів.

На дні кар'єру, де видобували сланець, - скульптура знесиленого в'язня авторства Зігфріда Грасса. Тут щорічно на дні пам'яті збираються в'язні та їхні родні

...Ми йдемо Меморіальною стежкою Екєрвальда через ділянку, на якій у 1944/45 роках розташовувалися сланцевий кар'єр та електростанція. Бетонні блоки, водозахищача, цегляні стіни, фундаменти, стійки та шахти... Судиний життєвий цикл бранців можна простежити далі на місці колишнього концтабору та цвинтаря Шомберг, а помолитися за душі невинно вбитих — у каплиці цвинтаря Шорцінген.

Вся, яку бачили прохід у ротах Меморіальна ініціатива «Екєрвальд» цього разу тижнями пам'яті жертв нацизму. Виступають бурюмістри Японіки, прикріжають родичі в'язнів, які вижили. Рекорсді та зустрічі із школя. Працює преса. Про що розу промови говорять і про агресивну війну росії в Україні. Про те, що «Жахи нинішньої війни нагадують ім історію їхніх родин під час нацистського прааління». Цього разу на зустрічі вже немає нікого з колишніх в'язнів: троє людей, які залишилися в живих, не змогли прийти за станом здоров'я.

Родичі в'язнів йдуть меморіальною тропою "Екєрвальд"

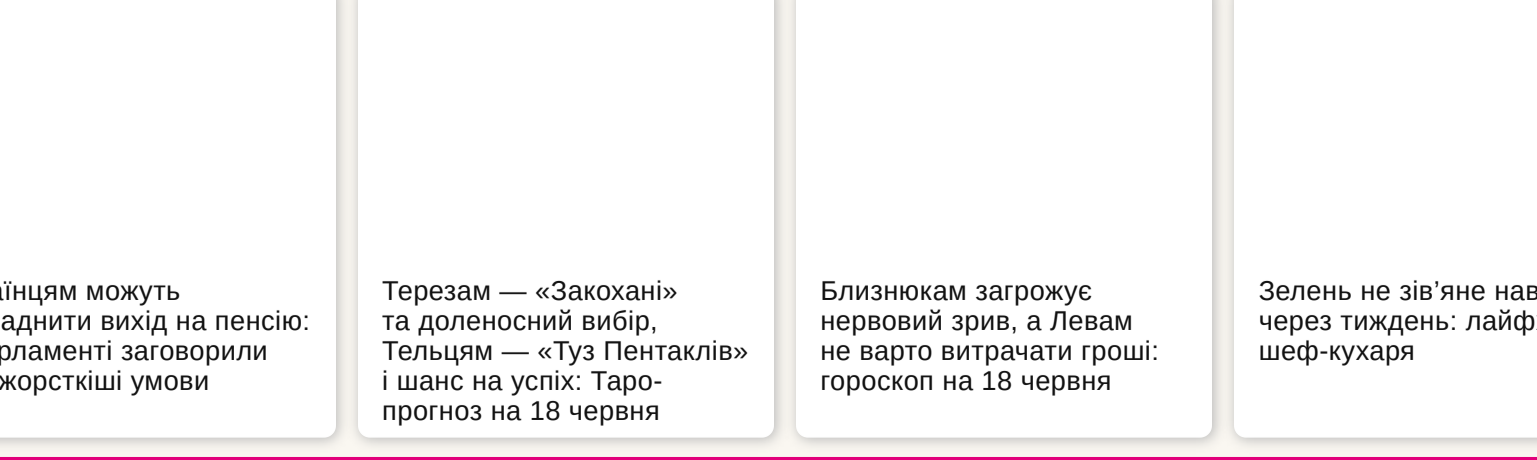
— Але важливо зберігати пам'ять про страждання жертв націоналістичних, навіть якщо сьогодні більшість немає, — каже голова ініціативної групи «Меморіал Екєрвальд» Бригітта Марквард-Шад.

На цвинтарі Шорцінген Шомберг, на стендах із фотографіями владів в око одне фото. Черга з похмурими людьми, які неочче зазирають у ями з трупами. Фотографія 1945 року в концтаборі Шорцінген, де загинуло 529 осіб, зробив Едмон Гессен, колишній французький в'язень. Ії сторінка така. Коли перша французька армія у квітні 1945 року переправилася через Рейн у районі Страсбурга і згодом зайняла Шварцвалд, гітлерівці вирішили ліквідувати табори проєкту «Пустеля». Багатьох в'язнів повели в «Марш смерті». Пізніше всілілі в'язні повернулися і показали визволителям місця поховань.

Перше, що зробила французька окупаційна влада після закінчення війни, — вирішила гідно поховати убитих бранців. Для цього жителям навколишніх населених пунктів сказали принести ліній тханину, щоб після експлуатації загорнути останки в простих трунах в окремих могилах. На місці експлуатації привезли німецьких військовополонених і членів націонал-соціалістичної партії, поселивши їх у колишньому концентраційному таборі. Вони повинні були під наглядом діставати тіла з ям, укладати в труни та переносити до нових місць поховань.

На експлуатацію настійно рекомендували прийняти бургомістра, чиновника, жасорами, заощадити, злочинців, стійка та шахти... Судиний життєвий цикл бранців можна простежити далі на місці колишнього концтабору та цвинтаря Шомберг, а помолитися за душі невинно вбитих — у каплиці цвинтаря Шорцінген.

Ось, яку бачили прохід у ротах Меморіальна ініціатива «Екєрвальд» цього разу тижнями пам'яті жертв нацизму. Виступають бурюмістри Японіки, прикріжають родичі в'язнів, які вижили. Рекорсді та зустрічі із школя. Працює преса. Про що розу промови говорять і про агресивну війну росії в Україні. Про те, що «Жахи нинішньої війни нагадують ім історію їхніх родин під час нацистського прааління». Цього разу на зустрічі вже немає нікого з колишніх в'язнів: троє людей, які залишилися в живих, не змогли прийти за станом здоров'я.

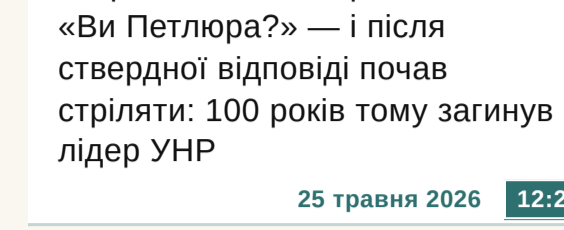
Родичі в'язнів йдуть меморіальною тропою "Екєрвальд"

— Але важливо зберігати пам'ять про страждання жертв націоналістичних, навіть якщо сьогодні більшість немає, — каже голова ініціативної групи «Меморіал Екєрвальд» Бригітта Марквард-Шад.

На цвинтарі Шорцінген Шомберг, на стендах із фотографіями владів в око одне фото. Черга з похмурими людьми, які неочче зазирають у ями з трупами. Фотографія 1945 року в концтаборі Шорцінген, де загинуло 529 осіб, зробив Едмон Гессен, колишній французький в'язень. Ії сторінка така. Коли перша французька армія у квітні 1945 року переправилася через Рейн у районі Страсбурга і згодом зайняла Шварцвалд, гітлерівці вирішили ліквідувати табори проєкту «Пустеля». Багатьох в'язнів повели в «Марш смерті». Пізніше всілілі в'язні повернулися і показали визволителям місця поховань.

ПОПУЛЯРНЕ

- 1 Українські пенсіонери не чекають на свої пенсії 40 років: суд поставив країну у сором після скандального постанову уряду 11 червня 2024 12:54
- 2 Археологічна сенсація: унікальні шахти та пожежні скіфської доби, яким більше 2500 років, знайдені на Більському горіщці 14 червня 2024 12:24
- 3 «Вона мучить мене вже багато років»: тасяниця записала дівку Ріду, який коштує викиль США і СРСР, на розриві і через 40 років 12 червня 2024 12:25
- 4 «Я стріляв по машині з літерою „Z“, але вигадав, що там були цивільні, аби тільки припинили мене катувати»: колишній полонений «заоцець» написав книгу «Окрасця» 13 червня 2024 12:29
- 5 «Після лікування „Шахвед“ з-під завалів ім витягли десь 15 собак і котів»: волонтери спільноти «Білий казан» допомагають постраждалим людям 9 червня 2024 12:24

Погода 18.04.26, Київ +21°C, вітер 4,8 м/сек, вологість 74%, опадів 0 мм, температура повітря на 20 днів від сьогодні

БІЛЬШЕ У РОЗДІЛІ

- Головне Савантелі Сербійського собору опинилися у колекції масажиста путіна: у Києві презентували дослідження про виваженні в Україні цінності 15 червня 2024 12:29
- Вбивці мав з собою два зображення Петлорі, але спитав: «Чи Петлора?» — і після стандартної відповіді поклав стріляти: 100 років тому загинув Айдер УНР 25 травня 2024 12:29
- Савантелі склав репівню в ашму з вулкана, але екслюдація знала, де її шукати: в Києві презентували факсиміле Туриського Савантелі XI століття 20 травня 2024 12:24
- Мазепа зустрілася з королем Швеції у селі, де сталася диво: у Києві відкрилася виставка, експонати якої мас до цього арештовані 6 травня 2024 12:23
- Повні одні дискутували, як назвати український парламен, письменник і адвокат за рубль опублікували спогади про створення Центральної Ради 25 березня 2024 12:22

